

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Marina Slošić

**ULOGA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE I
RELIGIOZNOSTI U PREDVIĐANJU
PREVENTIVNIH I KOREKTIVNIH
POSTUPAKA RODITELJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

MARINA SLOŠIĆ

**ULOGA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE I
RELIGIOZNOSTI U PREDVIĐANJU
PREVENTIVNIH I KOREKTIVNIH
POSTUPAKA RODITELJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Eva Anđela Delale

Zagreb, 2019.

Sažetak

Uloga emocionalne inteligencije i religioznosti u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka roditelja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti roditelja u predviđanju njihovih preventivnih i korektivnih postupaka. U istraživanju je sudjelovalo 115 roditelja djece od prvog do četvrtog razreda osnovne škole obuhvaćenim dijelom metodom snježne grude, a dijelom putem roditeljskih sastanaka u trima osnovnim školama grada Zagreba. Roditelji su ispunjavali Upitnik emocionalne inteligencije (Takšić, 2002), Upitnik religioznosti (Ljubotina, 2004), Skalu preventivnih postupaka (Profaca, 2002) i Skalu korektivnih postupaka (Delale, 2009). Nakon provedenih hijerarhijskih analiza objašnjeno je 14.1% varijance preventivnih postupaka i 16.7% varijance alternativa kažnjavanja. Utvrđen je značajan ukupan doprinos varijabli emocionalne inteligencije preventivnim postupcima roditelja, pri čemu je veća emocionalna inteligencija roditelja koji češće koriste preventivne postupke. Međutim, jedini značajan samostalni prediktor preventivnih postupaka jedna je od dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje. Roditelji koji su postigli niski rezultat na dimenziji religioznosti, postizali su više rezultate na skali preventivnih postupaka. Također, obrazovanje roditelja i dimenzija religioznosti usmjerena na socijalno ponašanje značajni su prediktori za alternative kažnjavanja. Roditelji nižeg obrazovnog statusa uz visoke rezultate na dimenziji religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje, postizali su više rezultate na skali korektivnih postupaka koja se odnosi na alternative kažnjavanja. Za drugu vrstu korektivnih postupaka, kažnjavanje, nije utvrđen niti jedan značajan prediktor.

Ključne riječi: preventivni i korektivni postupci, emocionalna inteligencija, religioznost

Abstract

The role of emotional intelligence and religiosity in predicting preventive and corrective actions of parents

The aim of this study was to examine the contribution of parents' emotional intelligence and religiosity in predicting their preventive and corrective actions. The study involved 115 parents of children from the first to fourth grade of elementary school. A part of the participants was recruited by a snowball method and a part through parental meetings in the three primary schools of the city of Zagreb. The parents completed an Emotional intelligence questionnaire (Takšić, 2002), Religious questionnaire (Ljubotina, 2004), and Scale of preventive actions (Profaca, 2002) and Scale of corrective actions (Delale, 2009). After the conducted hierarchical regression analysis, 14.1% of the variance of preventive procedures and 16.7% of alternatives of punishment were explained. Variables of emotional intelligence together significantly contributed to the explained variance of preventative child rearing techniques; were emotional intelligence is higher at parents who are using preventive actions more frequently. But, the only significant independent predictor of preventive actions was one of the dimensions of religiousness related to social behavior. Parents who have achieved low score on the dimension of religiosity have achieved higher results on the scale of preventative actions. Also, education of parents and the dimension of religiousness focused on social behavior has proven to be a significant predictor of alternatives to punishments. Parents of low educational status, as well as with high scores on the dimension of religiousness related to social behavior have achieved higher results on a scale of corrective actions related to alternatives to punishments. For another type of corrective action, punishment, no significant predictor was identified.

Key words: preventative and corrective actions, emotional intelligence, religiosity

Sadržaj

1. Uvod.....	2
1.1 Roditeljstvo.....	2
1.2 Emocionalna inteligencija	5
1.3 Religioznost.....	8
2. Cilj i problemi istraživanja.....	12
3. Metoda	14
3.1 Sudionici.....	14
3.2 Instrumenti.....	15
<i>Upitnik sociodemografskih podataka .....</i>	<i>15</i>
<i>Skala preventivnih postupaka roditelja .....</i>	<i>15</i>
<i>Skala korektivnih postupaka roditelja .....</i>	<i>16</i>
<i>Upitnik emocionalne kompetentnosti.....</i>	<i>17</i>
<i>Upitnik religioznosti.....</i>	<i>17</i>
3.3 Postupak.....	18
4. Rezultati	19
5. Rasprava.....	25
5.1 Metodološki nedostaci i praktične implikacije istraživanja	30
6. Zaključak.....	32
Literatura	33

1. Uvod

1.1 Roditeljstvo

Roditeljstvo je jedno od najstarijih uloga čovjeka, postoji od pojave prvog živog bića. Davnih vremena, briga o obitelji bila je većinom glavna i jedina zadaća žena, te je bila veoma cijenjena. Od početka čovječanstva žene su bile zadužene za brigu o djeci, a muškarci za opskrbljivanje i zaštitu obitelji. Kako je prolazilo vrijeme, takve podjele su do danas skoro pa u potpunosti nestale. Najveće promjene događale su se početkom 19. stoljeća kada kreću borbe za ravnopravnost među spolovima, rasama itd. (Dragušica, 2013). Navedene promjene i događanja 19. stoljeća uvelike djeluju na strukturu i funkciju obitelji, pa tako očevi postaju više uključeni u roditeljstvo (Gillies, 2005; Kregar, 1994).

U zapadnome svijetu postoje različite obiteljske strukture poput obitelji s jednim roditeljem, obitelji s ponovljenim brakovima koju čine djeca iz prethodnog i novog braka, istospolne zajednice i slično. Bez obzira na strukturu, obitelj ima veliku važnost za upotpunjen i zdrav djetetov razvoj (Pašalić, 2012). Ona nije samo zbroj članova, već predstavlja jedan mali sustav koji posjeduje vlastita pravila u čijem stvaranju sudjeluju i roditelji i djeca, ta pravila nastaju kroz njihove međusobne odnose, između roditelja, roditelja i djece kao i između braće i sestara (Janković, 2004). Kao i u svakoj zajednici i organizaciji, tako i u obitelji postoji određena atmosfera koju prvenstveno stvaraju roditelji, prvo kroz međusobni a onda i kroz odnos prema djeci (Wagner Jakab, 2008). Vjerovanja i stavovi o roditeljstvu uvelike određuju kakav stil roditeljstva će roditelji prisvojiti (Holden, 2010). Baumrind (1971) je temeljem dimenzija toplina i kontrola, klasificirala tri vrste roditeljskog stila, te na temelju ove dvije dimenzije postoje permisivan, autoritaran i autoritativan roditeljski stil. Kasnije, 1983. godine Maccoby i Martin dodale su i četvrti stil i nazvale ga zanemarujući stil. Među četiri roditeljska stila, najpoželjniji je autoritativni u kojemu se odvija optimalan odnos između roditelja i djeteta (Bornstein, 2002). Autoritativan roditeljski stil podrazumijeva visoku razinu razumijevanja (topline) kao i visoku razinu zahtjeva za zrelim ponašanjem (kontrola), drugim riječima, stil uključuje svjesnost roditelja o potrebama djece kao i svjesnost o očekivanim odgovornim ponašanjem djeteta obzirom na njegovu dob (Deković i Raboteg-Šarić, 1997). Činjenicu da je autoritativan roditeljski stil najpoželjniji potkrepljuju mnoga istraživanja (Glasgow i sur., 1997; Rueter i Conger, 1998) u kojima se smatra kako takav odnos roditelja i djeteta doprinosi razvoju

kompetencija i suočavanju djeteta sa stresnim događajima kao i okolinom te potiče kognitivni i socijalni razvoj. S druge strane, autoritarni roditeljski stil obilježava visoka kontrola i emocionalna hladnoća zbog koje se djeca teže prilagođavaju različitim životnim situacijama, agresivnija su, senzibilnija, lošijeg su raspoloženja, plašljiva su i povučena. Nasuprot autoritarnog nalazi se permisivni stil nastao kombinacijom topline ali i niske kontrole što djecu čini nedovoljno zreloom i loše prilagođenom u situacijama u kojima se susreću s autoritetom. Posljednji, zanemarujući stil predstavlja kombinaciju emocionalne hladnoće i niske kontrole, taj stil je u odnosu na ostale stilove najmanje poželjan. Djeca odrasla u takvom okruženju roditelja često su socijalno neprilagođena, povučena i sklona brzim promjenama raspoloženja i devijantnom ponašanju (Peterson i Rollins, 1987). Baumrindina podjela roditeljskih stilova naišla je na mnoge pohvale ali i kritike, najviše zbog statičnog i jednosmjernog pogleda na socijalizaciju u obiteljskom kontekstu.

1984. godine Belsky među prvima predlaže sveobuhvatni model odrednica roditeljskog ponašanja koji je mnogima poslužio kao inspiracija za istraživanja koja su se usmjeravala na ishode ponašanja roditelja prema djetetu, a nešto manje na posljedice roditeljskih karakteristika na njihove postupke prema djeci (Gershoff, 2002a; Lazerlere, 2005; Sanders i Wooley, 2005; prema Delale, 2009). Pa tako postoje i drugi modeli konceptualizacije roditeljskih stilova odgoja, konkretno Strausov i Faucherov model koji obuhvaća preventivne i korektivne postupke (Delale 2009). Kao i istraživanje Delale (2009), ovo istraživanje također je usmjereno na karakteristike roditelja i njihova postupanja prema djeci. Ovo istraživanje će dakle koristiti konceptualizaciju preventivnih i korektivnih postupaka koji zajedno čine roditeljske odgojne postupke.

Zbog razumijevanja razlike između preventivnog i korektivnog discipliniranja može se reći da preventivno discipliniranje predstavlja „primarnu prevenciju“ a korektivno discipliniranje „sekundarnu prevenciju“ (Straus i Fauchier, 2007). Preventivni roditeljski postupci uključuju ona roditeljska postupanja koja se odvijaju prije nego što se neprimjereno ponašanje djeteta uopće dogodi u svrhu njegove prevencije i u svrhu razvoja poželjnog ponašanja djeteta. Osim toga ideja takvog postupanje je i pristup kojim se prihvaća i potiče dijete (Straus i Fauchier, 2007). Kao što je već navedeno ranije, glavna razlika između preventivnih i korektivnih postupaka upravo je to prethode li ili slijede neprimjereno ponašanje djeteta. Uz preventivne, spominju se i korektivni roditeljski postupci, koji podrazumijevaju kažnjavanje i alternative kažnjavanju. Kažnjavanje se može opisati kao roditeljsko postupanje nakon nekog neprimjerenog ponašanja djeteta uz primjenjivanje nekih averzivnih podražaja s

namjerom da se smanji ili zaustavi ponašanje djeteta koje roditelj smatra nepoželjnim (Delale, 2009). Maleš i Kušević (2008) navode kako je svrha kažnjavanja da dijete osjeti neugodu za koju se očekuje da će osigurati da se nepoželjno ponašanje više neće ponavljati; također predlažu i podjelu kažnjavanja na pet osnovnih dimenzija: tjelesno i verbalno, ograničavanje slobode kretanja, zadavanje dodatnih zadataka i ukidanje privilegija. Alternative kažnjavanja kao i kažnjavanje, obuhvaćaju postupke roditelja nakon neprimjerenog ponašanja djeteta s namjerno da se zaustavi ili smanji ponašanje djeteta, ali za razliku od kažnjavanja ne uključuje averzivne podražaje. Primjeri alternativa kažnjavanju su nagrađivanje, nadzor i objašnjavanje. Česta pojava je tanka ili nepostojeća granica između kažnjavanja i alternativa kažnjavanju posebno kada se govori o oduzimanju privilegija ili davanju dodatnih zadataka djetetu (Delale i Pećnik, 2010).

Dosadašnja istraživanja ukazala su na raznovrsne prediktore preventivnih i korektivnih postupaka, pa je tako u istraživanju Delale (2009) utvrđeno kako su značajni sociodemografski prediktori roditeljskih odgojnih postupaka važnost vjere u životu majke za obje vrste korektivnih postupaka (kažnjavanje i alternativa kažnjavanju) i obrazovanje oca za kažnjavanje. Konkretno, majke kojima je vjera važnija u životu koriste više korektivnih postupaka, angažiranije su korištenjem postupaka kažnjavanja i alternativa kažnjavanju. Značajnost prediktora obrazovanje oca pokazuje da majke čiji su muževi obrazovaniji koriste manje postupaka kažnjavanja. Također je dobiveno kako je procjena važnosti vjere prediktor korektivnih roditeljskih odgojnih postupaka, a emocionalna izražajnost majki¹ prediktor i preventivnih i korektivnih roditeljskih postupaka. I u drugim istraživanjima dobivena je povezanost varijabli vezanih uz religioznost i emocionalno doživljavanje roditelja s njihovim postupcima prema djeci, primjerice Gunnoe, Hetherington i Reiss (1999) utvrdili su kako je religioznost pozitivno povezana s autoritativnim stilom odgoja za oba roditelja, dok je autoritarni stil odgoja pozitivno povezan s religioznošću samo u slučaju majki. Nadalje, u istraživanju (Aminabadi, Pourkazemi, Babapour i Oskouei, 2012) pronađena je značajna pozitivna korelacija između majčine emocionalne inteligencije i autoritativnog stila roditeljstva.

---

¹ Gross i John (1997, prema Delale 2009) definiraju emocionalnu izražajnost kao ponašajne promjene povezane s emocionalnim iskustvom.

1.2 Emocionalna inteligencija

Emocionalna inteligencija u novijim istraživanjima sve češće preuzima prednost općoj inteligenciji za predviđanje poslovnog i akademskog uspjeha te međuljudskih odnosa (Ilić, 2008; Vandervoort, 2006; Khalili, 2012). Pomaže u komunikaciji s drugim ljudima, olakšava njihove odnose pa tako i one unutar obitelji (Payton i sur., 2008). Visoko emocionalno inteligentni roditelji mogu posjedovati mnoge vještine koje im mogu olakšavati odnose unutar obitelji i braka. Svjesnost o drugim ljudima i percepcija o njima povećavaju vjerojatnost da visoko emocionalno inteligentna osoba donosi mudre odluke, primjerice one vezane za neka bračna pitanja na način da su u većoj mjeri svjesni tuđih potreba i želja. Schutte i suradnici (2001) potvrđuju ove podatke o odnosu emocionalne inteligencije i bračnog zadovoljstva, gdje ukazuju na jaku pozitivnu korelaciju. Nadalje, visoko emocionalno inteligentne osobe koje su empatične, altruistične, iskrene očekivano izjavljuju i veće zadovoljstvo brakom (Cordova, Gee i Warren, 2005; Malouff, Schutte i Thorsteinsson, 2014) te se ukazuje na to kako pokazuju bolje vještine roditeljstva na način da imaju pozitivno djelovanje na socijalni i emocionalni razvoj vlastite djece (Gottman, Katz i Hooven, 1997; Hooven, Gottman, i Katz, 1995). Roditelji visoke emocionalne inteligencije mogu uspješno prenijeti svoje emocionalne vještine djetetu bilo to s namjerom ili slučajno, iako je teško dokazati uzročnost. Korelacija između roditeljskog ponašanja i kompetencije djeteta može odražavati utjecaj roditelja na dijete, ali i posljedice dječjeg ponašanja i emocija na roditelja, u skladu s navedenim nalazima o dvosmjernom utjecaju djeteta i roditelja. Primjerice, roditelj djeteta koje je zahtjevno izloženo je većim zahtjevima roditeljstva, što može uključivati kažnjavanje emocionalnog izražavanja (Delale, 2009). Dva su ključna procesa uključena u socijalizaciju emocija: poučavanje emocija od strane roditelja i neizravne vještine usvojene promatranjem i modeliranjem roditeljskih emocionalnih reakcija (Zeidner i sur., 2003; prema Delale, 2009). Nadalje, odbacivanje emocionalno inteligentnih postupaka od strane roditelja uključujući hladnoću, kažnjavanje i loše reagiranje na neugodne emocije djeteta, negativno su povezane s razvojem emocionalne inteligencije djeteta (Perlman, Camras, i Pelphrey, 2008). Denham, Mitchell-Copeland, Strandberg, Auerbach, i Blair (1997) su dobili rezultate koji ukazuju na to da kada roditelji iskazuju svoje emocije, reagiraju na emocije djeteta, i potiču ga da i ono iskazuje emocije, dijete razvija više emocionalne kompetencije.

Pojam emocionalne inteligencije prvi puta se pojavljuje i detaljno objašnjava 1990. godine kada su Salovey i Mayer predložili prvu definiciju. Salovey i Mayer tada su je definirali

kao sposobnost praćenja svojih i tuđih osjećanja i emocija te upotreba tih informacija u razmišljanju i ponašanju. Navedena definicija nije navodila razmišljanje o osjećanjima i naglašava je samo opažanje i regulaciju emocija, stoga je naknadno predložena izmijenjena definicija, prema kojoj emocionalna inteligencija uključuje sposobnosti brzoga zapažanja procjene i izražavanja emocija; sposobnost uviđanja i generiranja osjećaja koji olakšavaju mišljenje; sposobnosti razumijevanja emocija i znanje o emocijama; i sposobnost reguliranja emocija u svrhu promocije emocionalnog i intelektualnog razvoja (Mayer i Salovey, 1997). Osoba, za koju se smatra da je emocionalno inteligentna, percipira emocije, koristi ih u mišljenju, razumije njihovo značenje i upravlja njima bolje od drugih, ima bolje socijalne vještine, te joj je za rješavanje emocionalnih problema potrebno vjerojatno manje kognitivnog napora (Mayer, Salovey i Caruso, 2000). Suprotno tome, pojedinac koji ne posjeduje navedene osobine može pokazivati razne probleme u emocionalnom i socijalnom funkcioniranju (Mayer, DiPaolo i Salovey, 1990).

Općenito, teorije emocionalne inteligencije mogu se podijeliti u dvije skupine. U prvoj skupini su one koje emocionalnu inteligenciju tretiraju kao skup mentalnih sposobnosti (Mayer i Salovey, 1997) odnosno kao sposobnost procesiranja afektivnih informacija. U drugoj skupini su miješani modeli koji osim mentalnih sposobnosti uključuju i neka druga, nekognitivna svojstva (Goleman, 1998; Bar-On, 1997) poput motivacijskih faktora, različitih aspekata ličnosti, afektivnih struktura i slično. Neki autori (Landy, 2005; Locke, 2005; Matthews i sur., 2004; Murphy, 2006; prema Mayer, Salovey i Caruso, 2008) smatraju da su mješoviti modeli emocionalne inteligencije preširoki, te da nije opravdano neintelektualne karakteristike nazivati inteligencijom.

Kada se govori o načinima mjerenja emocionalne inteligencije, razlikuju se dva osnovna načina mjerenja emocionalne inteligencije – samoprocjene i testovi učinka. Onda kada se emocionalna inteligencija promatra kao set uglavnom nekognitivnih vještina, onakvih kao što su opisane u mješovitim modelima, mjerenje je uglavnom usmjereno na metodu samoprocjene. Kod takvih mjerenja sudionici daju informacije o percepciji i vjerovanjima o vlastitim kompetencijama u određenim područjima emocionalne inteligencije (Roberts, Zeidner i Matthews, 2001). Ono što je prednost samoprocjena emocionalne inteligencije jest jednostavnost i ekonomičnost njihove primjene (Takšić, Jurin i Cvenić, 2001), no takav način mjerenja također uključuje i velik broj nedostataka, kao što su podložnost utjecaju socijalne poželjnosti i preklapanje s osobinama ličnosti (Ciarrochi, Chan i Caputi, 2000). Također, bitno

je naglasiti kako je kod takvih mjerenja bolje koristiti izraz emocionalna kompetentnost umjesto inteligencija obzirom da se inteligencija ne može mjeriti samoprocjenama.

Suprotno tome, kada je emocionalna inteligencija definirana kao set mentalnih sposobnosti, kako na nju gledaju Mayer i Salovey, mjeri se testovima učinka, u kojima se odgovori sudionika evaluiraju u odnosu na neki kriterij, slično kao u testovima opće inteligencije. To čini testove učinka objektivnijim pokazateljima sposobnosti emocionalne inteligencije od samoprocjena (Takšić, 2001). U tu svrhu autori modela su konstruirali do sada najpoznatiji i najšire korišten test emocionalne inteligencije - MSCEIT - MayerSalovey-Caruso Emotional Intelligence Test (Mayer, Salovey, Caruso i Sitarenios, 2003), koji sukladno njihovoj teoriji mjeri četiri temeljne sposobnosti navedene u njihovom modelu. Obzirom da su testovi učinka namijenjeni mjerenju emocionalne inteligencije sastoje od zadataka s predviđenim točnim odgovorima, to ujedno predstavlja i jedan od najvećih metodoloških problema pri mjerenju emocionalne inteligencije. Dok se u klasičnim testovima opće inteligencije rezultati računaju uz pomoć algoritama koji nude apsolutno točno rješenje, u testovima emocionalne inteligencije je, zbog subjektivnosti emocionalnog iskustva, rješenja teško bodovati prema jedinstvenom objektivnom kriteriju. Zbog toga se točni odgovori u testovima emocionalne inteligencije uglavnom određuju prema jednome od tri kriterija. Konsenzusni kriterij jest kriterij u kojemu je točan odgovor onaj koji je izabrala većina sudionika, odnosno, temelji se na slaganju s grupom (Mayer, Salovey i Caruso, 2004). Ekspertni kriterij je onaj u kojemu je nekoliko stručnjaka iz određenog područja odredilo točan odgovor koristeći se svojim profesionalnim znanjem. Prema trećem kriteriju, kriteriju ciljne osobe, točan odgovor određen je od strane osobe uključene u kreiranje tvrdnje testa (npr. osoba na fotografiji koja prikazuje facijalnu ekspresiju) (Zeidner, Roberts i Matthews, 2002). Važno je spomenuti da točnost ovih kriterija nikada nije apsolutna. Neka istraživanja pokazuju da rezultati dobiveni samoprocjenama i testovima učinka uglavnom nisko koreliraju (Saklofske, Austin i Minski, 2003). Ta informacija predstavlja jednu od glavnih zamjerki kritičara konstrukta emocionalne inteligencije (Zeidner, Matthews i Roberts, 2004). S druge strane neka istraživanja pokazuju da su povezanosti mjera prikupljenih iz istog izvora niske do umjerene veličine (Brackett i Mayer, 2003; Di Fabio i Palazzeschi, 2009). S obzirom na navedeno, možemo zaključiti da i testovi učinka i samoprocjene imaju određene prednosti i nedostatke. U ovom istraživanju korišten je upitnik samoprocjene emocionalne inteligencije (Takšić, 2002), radi njegove praktičnosti.

1.3 Religioznost

Religija se unutar psihologije kao znanstvene discipline definira kao sustav vjerovanja, ponašanja, shvaćanja obreda i ceremonija pomoću kojih pojedinac ili zajednica stavljaju sebe u odnos s Bogom ili s nekim drugim nadnaravnim bićem. Od tog sustava religiozna osoba dobiva niz vrijednosti prema kojima se prilagođava i stvara vlastitu perspektivu svijeta oko sebe (Ćorić, 1998). Pojam religije često se preklapa s religioznošću, religija se uglavnom odnosi na društveno-kulturalni, dok se religioznost odnosi na individualni aspekt (Stiplošek, 2002). Religija je vanjska, javna, objektivna, ustanovljena i racionalna, dok se religioznost smatra unutrašnjom, privatnom, subjektivnom i emocionalnom (Marinović Bobinac, 1995). Cilj psihologije religioznosti nije utvrditi egzistenciju i osobine nadnaravnoga na koje se religija odnosi, već kako čovjekova uvjerenja o postojanju nadnaravnog djeluju na njegovo socijalno i moralno gledište života, uz to psihologija religioznosti pokušava što bolje opisati pojedinosti, porijeklo i upotrebu religijskih uvjerenja i ponašanja. Brojna istraživanja ukazuju da je religioznost značajan modifikator strukture vrijednosti, kao i važan prediktor ljudskih ponašanja i stavova (Ljubotina, 2004). U 18. stoljeću psihologija se čak počinje podučavati na teološkim studijima čime se naglašava njena važnost kod razumijevanja govora, usmjeravanja pojedinca što ukazuje na dvosmjernu povezanost psihologije i religije (Ćorić, 2003).

Postoji nekoliko koncepata religioznosti unutar psihologije no svi se slažu u tome da religioznost definitivno treba promatrati kroz više različitih dimenzija. Najbolje razrađenim konceptualnim okvirom unutar psihologije religioznosti smatra se Allportov koncept intrinzične i ekstrinzične religiozne orijentacije, koji je uključen u najveći broj istraživanja ove tematike (Donahue, 1985). Prema Allportu ekstrinzično religiozna osoba više drži do koristi od vjere, nego do njezinih zahtjeva, a intrinzično religiozna osoba kroz vjeru nadilazi osobne interese te prihvaća i njeguje vjeru zbog samih njezinih vrednota (Leutar i Josipović, 2008). Također smatra kako je religioznost veoma značajan faktor u razvoju ljudske ličnosti (Allport, 1950). Početkom 50-tih Allport se bavio analiziranjem ponašanja religioznih ljudi i tada je razvio koncept intrinzične i ekstrinzične religioznosti. Pokazalo se da religiozni pojedinci obično pripadaju jednoj od kategorija, ali povremeno pokazuju i sklonost prema drugoj. Što se tiče istraživanja gdje su se uspoređivale intrinzična i ekstrinzična religioznost dobiveno je kako osobe koje naginju više intrinzičnoj religioznosti pokazuju više altruizma, empatije i tolerancije, boljeg su mentalnog zdravlja, odgovornije su, manje su anksiozne, imaju manji strah od smrti i manje predrasuda, dok osobe koje naginju ekstrinzičnoj religioznosti pokazuju veće vrijednosti na mjerama predrasuda, anksioznosti, a niže vrijednosti na mjerama

zadovoljstva života, altruizma i mentalnog zdravlja (Donahue, 1985). Nadalje, ekstrinzična religioznost pozitivno je povezana s konzervativnijim ponašanjem i takvi pojedinci se prema religiji odnose kao prema instrumentu koji treba koristiti. S druge strane osoba intrinzične orijentacije nadilazi osobne interese, tolerantna je prema drugima, a religiju njeguje zbog samih njezinih vrednota (Ćorić, 1998). Još jedan poznati višedimenzionalni koncept religioznosti je onaj koji su 1965. godine predložili američki sociolozi Glock i Stark (Ćorić, 1998). Glock (1962) smatra kako je bitno utvrditi različite načine na koji su pojedinci religiozni. Autori u području psihologije religioznosti su na različite načine definirali religioznost pri čemu su je jedni izjednačavali s vjerovanjem, drugi s posjećivanjem crkve ili s posljedicama religioznosti u svakodnevnom životu. Glock i Stark navode klasifikaciju od pet temeljnih dimenzija koje smatraju pripadajućim svakoj religiji: ideologijska dimenzija (religijska vjerovanja), iskustvena (osjećaji povezani s religioznim iskustvom), ritualna (specifične religijske prakse), intelektualna (znanje o temeljnim načelima vjere) i posljedična dimenzija religioznosti (preporuke o ponašanjima i stavovima koje bi vjernici trebali usvojiti). Navedene dimenzije često se koriste kao polazni okvir u empirijskim istraživanjima religioznosti, a predstavljaju i teorijsku osnovu mjernog instrumenta korištenog u ovom istraživanju (Ljubotina, 2004).

Iako religioznost nije pri vrhu interesa na području psihologije, postoji puno istraživanja koja su se njome bavila. Neka od tih istraživanja pokazala su kako religiozna orijentacija ima veliki utjecaj na život čovjeka, pogotovo njegove socijalne stavove, fizičko i mentalno zdravlje, uključujući depresivnost, anksioznost, toksikomanije, psihosomatske bolesti (Spilka, Hood, Hunsberger, i Gorsuch., 2003; Pargament 1997; Koenig, 1998). Rezultati Parkera i suradnika (2003) upućuju kako religioznost pozitivno djeluje na mentalno zdravlje pojedinca na način da religiozniji pojedinci pokazuju manje depresivnih simptoma. Pozitivnu korelaciju između religioznosti i boljeg mentalnog zdravlja dobili su i Chang, Skinner i Boehmer (2001). Istraživanja religioznosti koja se odnose na spolne razlike ukazuju na veću izraženost nekih pokazatelja religioznosti kod žena te potvrđuju neke nalaze da važnost i razumijevanje religioznosti kod žene i muškaraca nisu nužno jednaki. Rezultati istraživanja provedenog na uzorku mladih u Banja Luci pokazuju da je intrinzična religioznost veća kod žena, što je u skladu s nekim ranijim istraživanjima (Dušanić, 2007). Kada se govori o zastupljenosti religioznosti, najveći je postotak sudionika koji se ne izjašnjavaju vjericima kod muškaraca u velikima urbanim središtima. Što se tiče podudarnosti odgovora među bračnim parovima ona je uglavnom visoka i potvrđuje važnost vjerske orijentacije za partnerstvo (Ljubotina, Petak i Janković, 2004).

Prilikom istraživanja odnosa religioznosti i devijantnog ponašanja veliki broj autora očekuje jednostavan odnos između ispitivanih varijabli, što je veća religioznost, ponašanje je manje devijantno. Međutim, novija istraživanja pokazuju da tako pojednostavljeno gledište nije opravdano, već da oblik i visina te povezanosti ovise o obilježjima delinkventnog ponašanja (Burkett i White, 1974., prema Adalf i Smart, 1985.), mjerama religioznosti (Wills, Gibbons, Gerrard, Murrey i Brody 2003.), specifičnostima religijske tradicije (Perkins, 1985.) te obilježjima socijalne okoline (Perkins, 1985., Hadaway, Elifson, Petersen, 1984.). Zanimljivi rezultati dobiveni su analizom podataka longitudinalnog istraživanja u Americi, prema kojem se pokazalo što su majke i njihova djeca religioznija, to su djeca rjeđe sudjelovala u delikventnim ponašanjima. No, u slučaju kada je majka jako religiozna a dijete nije (ili obratno), delikventno ponašanje se pokazalo češćim. Dakle religija može biti uzajamno privlačna kada se svi mogu njome poistovjetiti, no kada to nije slučaj adolescentsko delikventno ponašanje je vjerojatnije. Dobiveni nalazi ukazuju na to kako utjecaj religioznosti ovisi o društvenom (obiteljskom) kontekstu u kojem se doživljava i time se suprotstavili istraživanjima u kojima je utvrđeno da religioznost uvijek djeluje pozitivno na dobrobit obitelji (Pearce i Haynie, 2004). U istraživanju koje je proveo Garrett obiteljska religioznost bila je pozitivno povezana s količinom roditeljske privrženosti i nadgledanja (1997, prema Bahr, Maughan, Marcos i Li, 1998). Isti autori navode i rezultate istraživanja koji zaključuju da je religioznost negativno povezana sa zloupotrebom alkohola i marihuane uz kontrolirani utjecaj privrženosti roditelj – dijete. Lees i Horwath (2009) zaključuju kako religija generalno pozitivno djeluje na obitelj i roditeljstvo iz perspektive mladih ljudi. Za kraj ćemo se kratko osvrnuti na odnos religioznosti i emocionalne inteligencije. Dušanić (2007) navodi kako intrinzično religiozniji pojedinci pokazuju manju usamljenost i asocijalne oblike ponašanja, a veće zadovoljstvo životom i prosocijalna, altruistička ponašanja. Ovi podaci ohrabruju i ukazuju da intrinzična religioznost može biti značajan faktor u unaprjeđenju čovjekovog života i razvoju društveno prihvatljivih oblika ponašanja.

Vrlo je teško proučavati religiozno ponašanje, odnosno razlikovati što je mjera motivacije za religiozno ponašanje a što ponašanje samo po sebi. Kao jedan od ključnih zaključaka psihologije religioznosti jest da istraživanja i dobiveni rezultati uvelike ovise o načinu mjerenja kao i o kulturi kojoj sudionici pripadaju. U ovome istraživanju korišten je upitnik religioznosti (Ljubotina, 2004) koji je podijelio religioznost na tri dimenzije. Na dimenziju duhovnosti u kojoj se religioznost odražava na duhovnom planu kroz vjerovanja i određena religiozna iskustva, te važnost vjere u životu pojedinca. Ovaj aspekt ne mora biti

vezan uz pripadnost nekoj vjerskoj zajednici, a u kontekstu Allportove dihotomije ovaj aspekt je intrinzično motiviran. Može se pretpostaviti da osoba koja postiže visoki rezultat na ovoj dimenziji ispunjava vjerske obrede, ali ta povezanost ne mora biti nužno visoka. Religioznost u ovom slučaju predstavlja osobni izbor i možemo ga razmatrati kao primarni aspekt vjere. Drugu dimenziju nazvao je Obredna (ritualna) dimenzija religioznosti u kojoj se religioznost odražava na planu ponašanja kroz ispunjavanje različitih obreda koje propisuje crkvena zajednica. Može, ali i ne mora ukazivati na integriranog vjernika. Dio obreda može se obavljati iz tradicijskih ili kulturalnih razloga. Obavljanje ovih obreda može biti motivirano intrinzično – religioznošću osobe ili naučeno odnosno eksterno motivirano s ciljem da se zadovolje očekivanja drugih (roditelja, društva, itd.). Posljednja dimenzija utjecaja vjere na ponašanje odnosi se na primjenu nekih načela vjere u svakodnevnom životu i aktivnostima koje nisu vezane uz vjerske obrede. Pridržavanje načela vjere jednim dijelom određuje i ponašanje osobe, a može ukazivati na određenu netoleranciju ili isključivost prema osobama druge vjere ili nevjernicima. Usvajanje određenih pravila i dogmi te njihova internalizacija i primjena u vlastitom životu predstavljaju jedan od aspekata religioznog ponašanja. Međutim, pojedinci tijekom života razvijaju određene stavove i ponašanja koji ponekad nisu u skladu s temeljnim učenjem religije kojoj pripadaju (Ljubotina 2004).

2. Cilj i problemi istraživanja

Potaknuti dosadašnjim istraživanjima i nedovoljno istraženog područja psihologije religioznosti s roditeljstvom, cilj ovog istraživanja je ispitati samostalan i ukupan doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti roditelja u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka roditelja.

Problem 1. Ispitati predviđaju li emocionalna inteligencija i religioznost roditelja njihove preventivne i korektivne postupke

Hipoteza 1. Očekuje se doprinos emocionalne inteligencije u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka

Hipoteza 2. Očekuje se doprinos religioznosti u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka

Hipoteza 3. Očekuje se zajednički doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka

Problem 2. Ispitati povezanost kažnjavanja i alternativa kažnjavanja i preventivnih postupaka

Hipoteza 4. Očekuje se pozitivna povezanost kažnjavanja i alternativa kažnjavanja

Hipoteza 5. Očekuje se negativna povezanost kažnjavanja i preventivnih postupaka.

Tablica 1. *Shematski prikaz varijabli uključenih u istraživanje*

PREDIKTORI	KRITERIJI
<i>Sociodemografske/Kontrolne varijable</i>	KOREKTIVNI RODITELJSKI POSTUPCI:
Spol roditelja Obrazovanje roditelja	<ul style="list-style-type: none"> • Učestalost korektivnih odgojnih postupaka kažnjavanja (K1)
<i>Emocionalna inteligencija</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Učestalost korektivnih odgojnih postupaka koji ne uključuju kažnjavanje: alternative kažnjavanju (K2)
Uočavanje i razumijevanje emocija (E1) Izražavanje i imenovanje emocija (E2) Upravljanje i reguliranje emocija (E3)	
<i>Religioznost</i>	PREVENTIVNI RODITELJSKI POSTUPCI:
Dimenzija duhovnosti (R1) Obredna dimenzija religioznosti (R2) Dimenzija utjecaja vjere na ponašanje (R3)	<ul style="list-style-type: none"> • Odgojni postupci prihvatanja djeteta i poticanja poželjnog ponašanja

3. Metoda

3.1. Sudionici

Tablica 2. Sociodemografska obilježja sudionika (N=115)

		N	%
Spol	Muškarci	33	28.7
	Žene	82	71.3
Partner status	Oženjen/udana	96	83.5
	Izvanbračna zajednica	11	9.6
	Razvod	8	7
Obrazovanje	Završena srednja škola	21	18.3
	Završen fakultet	67	58.3
	Završen poslijediplomski studij	27	23.5
Prihod	Daleko iznad prosjeka	14	12.2
	Iznad prosjeka	57	49.6
	Prosječno	37	32.2
	Ispod prosjeka	6	5.2
Broj djece	1	30	26.1
	2	56	48.7
	3	23	20
	4	5	4.3
	6	1	.9
Članovi obitelji	2	5	4.3
	3	21	18.3
	4	59	51.3
	5	23	20
	6+	7	6.1
Dijagnoza *	Da	7	6.1
	Ne	108	93.9

Dijagnoza se odnosila na postojanje nekih djetetovih poteškoća poput disleksije.

Iz Tablice 2., mogu se iščitati sociodemografski podaci sudionika odnosno roditelja ovog istraživanja. Sveukupno je bilo 115 roditelja djece nižih razreda (od prvog do četvrtog) osnovne škole od, od čega su većina žene (71.3%) i u braku (83.5%). Od ukupnog broja roditelja, njih 49.6% zarađuje iznad, dok samo 5.2% ispod prosjeka. 48.7% roditelja ima dvoje djece, dok više od troje djece ima samo šestero roditelja. Sudionici su odgovarali ima li neko od njihove djece razvojne poteškoće, i ako da koje. Roditelji (N=7) su nabrojali disleksiju, motorne poteškoće i poteškoće s pažnjom. Što se tiče obrazovanja roditelja, njih 58.3% ima završen fakultet. Prosječna dob roditelja iznosila je 41.9 godina (sd= 4.24). Dio sudionika, odnosno 47.83 % roditelja dobiveno je metodom snježne grude (*snowball* metodom), dok je

52.17% sudionika dobiveno prigodnim uzorkom roditelja koji su ispunjavali upitnike u osnovnim školama vlastite djece za vrijeme roditeljskog sastanka.

3.2 Instrumenti

Upitnik sociodemografskih podataka

Upitnik sociodemografskih podataka napravljen je u svrhu ovog istraživanja. Njime su prikupljeni podaci o spolu, dobi, bračnom statusu, radnom statusu, primanjima, vlastitom i partnerovom obrazovanju, broju članova obitelji i djece i dijagnosticiranim razvojnim teškoćama djece. Dodatno, upitnik je sadržavao pitanja koja se odnose na redoslijed rođenja i godine djeteta.

Skala preventivnih postupaka roditelja

Podaci o preventivnim odgojnim postupcima roditelja prikupljeni su primjenom dviju podljestvica Skale roditeljskih postupaka (Profaca, 2002.). Skala je nastala modifikacijom Skale odgojnih postupaka (Child-Rearing Practices Report) čiji je autor Leahy (1981., prema Profaca, 2002.), a u ovom istraživanju korištene su podljestvice Prihvaćanje i harmoničnost te Poticanje na samoaktualizaciju na način na koji su korištene u istraživanju Delale (2009). Prihvaćanje i harmoničnost opisuju postupke roditelja kojima se iskazuje prihvaćanje reakcija djeteta, razumijevanje njegovih želja te usklađenost s potrebama djeteta, a poticanje na samoaktualizaciju postupke roditelja kojima se dijete potiče i ohrabruje na izražavanje svoje osobnosti, stavova i sposobnosti (tvrdnje poput „Govorim djetetu da cijenim njegove pokušaje i uspjehe“, „Potičem dijete da razmišlja o životu i da bude radoznalo“, „Ohrabrujem dijete da izrazi svoje mišljenje“). Ukupan rezultat zbroj je procjena na deset tvrdnji. Svaku tvrdnju sudionice procjenjuju na skali od (0) – uopće se na mene ne odnosi do (4) – u potpunosti se odnosi na mene. Teorijski raspon rezultata je od 0 do 40. Viši rezultat znači da su prisutniji roditeljski odgojni postupci usmjereni prihvaćanju i poticanju poželjnog ponašanja djeteta. Koeficijent unutarnje konzistencije je zadovoljavajući i za deset tvrdnji iznosi 0,76, dok je u prijašnjim istraživanjima iznosio 0.84 (Delale, 2009).

Skala korektivnih postupaka roditelja

Podaci o korektivnim roditeljskim odgojnim postupcima prikupljeni su Skalom korektivnih roditeljskih postupaka Delale (2009), formiranom prema Inventaru dimenzija discipliniranja (Straus i Fauchier, 2007) koji obuhvaća 26 postupaka discipliniranja. Korektivni roditeljski odgojni postupci obuhvaćaju dvije vrste roditeljskih postupaka: postupke kažnjavanja i alternative kažnjavanju. Skala sadrži 11 tvrdnji koja se sastoji od dvije kategorije, a to su kažnjavanje i alternative kažnjavanju. Kažnjavanje (četiri tvrdnje) obuhvaća tvrdnje koje su prema apriornoj podjeli autora u začetku sačinjavale dimenzije tjelesnog kažnjavanja i psihološke agresije, no u istraživanju je korištena samo domena psihološke agresije, primjerice „Koliko ste često povisili glas ili vikali na dijete“; „Kad se dijete loše ponašalo, koliko ste mu često rekli da je lijeno, neuredno, nepromišljeni ili nešto slično“. Alternative kažnjavanju (sedam tvrdnji) obuhvaćaju postupke objašnjavanja, nagrađivanja i nadzora djeteta poput „Koliko ste često djetetu objasnili pravila kako biste spriječili ponavljanje neprimjerenog ponašanja“, „Koliko ste često pohvalili dijete nakon što je prestalo s lošim ponašanjem ili se dobro ponašalo“, „Koliko ste često rekli djetetu da ga promatrata i pazite što je napravilo?“. Roditelji su procjenjivali navedene postupke zaokružujući jedan od predloženih odgovora na skali od nula do šest gdje (0) - znači nikada, (1) – nisam prošle godine, ali jesam godinu prije, (2) – nekoliko puta godišnje, (3) – nekoliko puta mjesečno, (4) – nekoliko puta tjedno, (5) – svakodnevno i (6) –svakodnevno u više navrata. Veći rezultat na obje podljestvice ukazuje na veću učestalost roditeljskog korištenja korektivnih postupaka: postupaka kažnjavanja kao i na veću učestalost postupaka alternativa kažnjavanju. Teorijski raspon rezultata iznosi od 0 do 24 za kažnjavanje, a od 0 do 42 za alternative kažnjavanju, budući da je uz procjenu na skali od šest stupnjeva ponuđen odgovor nikada, odnosno da roditelj nije nikada postupao na način naveden u tvrdnji. U upitniku se od roditelja prije procjene učestalosti korektivnih postupaka tražilo da navedu jedan primjer izrazito neprimjerenog ponašanja djeteta u protekloj godini kako bi ih usmjerili na razmišljanje o vlastitim postupcima na djetetovo neprimjerenost ponašanje. Neki primjeri neprimjerenog ponašanja djeteta koje su majke u ovom istraživanju opisale su: odbijanje pospremanja sobe i kreveta, svađa s bratom ili sestrom, plakanje kada nešto nije po volji djeteta, psovanje, provociranje druge djece u školi, problemi s jutarnjim

dizanjem za školu, laganje. Koeficijent unutarnje konzistencije iznosi 0.8 za cijelu skalu, za kažnjavanje 0.65, a za alternative kažnjavanju 0.75. u istraživanju Delale (2009) koeficijent unutarnje konzistencije iznosi 0.77 za cijelu skalu, za kažnjavanje iznosi 0.72, a za alternative kažnjavanju 0.74.

Upitnik emocionalne kompetentnosti

Upitnik emocionalne kompetentnosti UEK-45 procjenjuje ono što se u literaturi često naziva emocionalna inteligencija kao osobina ličnosti. Zbog čestih prigovora da se inteligencija može mjeriti jedino testovima sposobnosti, Takšić se odlučio za sintagmu „emocionalna kompetentnost“ (Takšić i sur., 2006).

Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45, Takšić 2002) sadrži u tri podljestvice, a to su: sposobnost uočavanja i razumijevanja emocija koja se sastoji od 15 tvrdnji (npr. „Kada vidim kako se netko osjeća, obično znam što mu se dogodilo.“); sposobnost izražavanja i imenovanja emocija koja sadrži 14 tvrdnji, (npr. „Lako mogu nabrojati emocije koje trenutno doživim.“) te sposobnost upravljanja i reguliranja emocija sa 16 tvrdnji (npr. „I kada je moja okolina loše raspoložena, mogu zadržati dobro raspoloženje.“). Sudionikov zadatak je procijeniti koliko se svaka od tvrdnji odnosi na njega te zaokružiti na skali Likertova tipa jedan od pet stupnjeva (1 - uopće NE, 5 - u potpunosti DA). Formiranje ukupnog rezultata osnovano je na visokim korelacijama među podljestvicama koje se kreću od .35 do .51 te se izražava kao mjera opće emocionalne kompetentnosti (pouzdanost od $\alpha = .87$ do $\alpha = .92$), a veći rezultat na pojedinoj podljestvici ukazuje na veću mjerenu sposobnost, odnosno veću emocionalnu kompetentnost. Teorijski raspon upitnika kreće se od 45 do 225. U ranijim istraživanjima koeficijenti pouzdanosti su se kretali od najnižeg .68 (za upravljanje i reguliranje emocija), do .88 (za uočavanje i razumijevanje emocija) (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006.). Pouzdanosti u ovom istraživanju iznose .95 za Skalu sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija, .85 za Skalu sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija te .77 za Skalu sposobnosti upravljanja i regulacije emocija.

Upitnik religioznosti

Upitnik religioznosti sastoji se od 26 tvrdnji (Ljubotina, 2004) koje mjere tri dimenzije: religijska vjerovanja, obrednu religioznost, te posljedice religioznosti na socijalno ponašanje.

Dimenzija religijska vjerovanja uključuje pitanja koja se odnose na vjerovanje u temeljne vjerske istine (npr. "Vjerujem u Život poslije smrti."), ali obuhvaća i pitanja koja ispituju emocionalni odnos prema religiji (npr. "Vjera za mene predstavlja nadu i utjehu.") i koju pojedini autori istražuju u okviru zasebne dimenzije koja se naziva iskustvenom ili, u suvremenoj sociologiji, religioznost u užem smislu (Greblo, 2005.). Druga dimenzija obredna religioznost ukazuje na stupanj u kojem osoba izvršava obrede i rituale koje propisuje vjerska zajednica (npr. "Poznajem osnove molitve."). Treća dimenzija, posljedice religioznosti na socijalno ponašanje, odnosi se na utjecaj koji religioznost pojedinca ima na njegovo socijalno ponašanje i u određenoj mjeri sadrži značajke vjerske isključivosti (npr. "Za svoju religiju treba se ponekad i boriti."). Faktorska analiza ukazuje na postojanje jednog generalnog faktora koji objašnjava značajan dio varijance u sve tri dimenzije (Ljubotina, 2004). Sudionici svaku tvrdnju procjenjuju na ljestvici od četiri stupnja (0 = sasvim netočno, 1 = uglavnom netočno, 2 = uglavnom točno, 3 = sasvim točno) ovisno o tome u kojoj mjeri tvrdnja točno opisuje njihovo uobičajeno ponašanje. Rezultat na pojedinoj dimenziji oblikuje se zbrajanjem rezultata pripadajućih tvrdnji uz prethodno invertiranje odgovarajućih tvrdnji na dimenziji posljedica religioznosti na socijalno ponašanje. Raspon rezultata kretao se od 0 do 75. Pouzdanost prve dimenzije religioznih vjerovanja u ovom istraživanju izražene Cronbachovim alfa koeficijentom iznosi 0.97, pouzdanost dimenzije obredne religioznosti 0.94, dok pouzdanost treće dimenzije posljedica na socijalno funkcioniranje iznosi 0.8. Pouzdanost cijelog upitnika iznosi 0.97.

Obzirom da je upitnik osmišljen za pripadnike rimokatoličke vjeroispovijesti i da na neka pitanja nisu mogli svi odgovoriti (npr. pripadnici židovstva), za svrhu ovog istraživanja upitnik je bio modificiran na način da njega mogu odgovarati i pripadnici ostalih religija, pa se tako primjerice u pitanju gdje se spominje „svećenik“ dodao i „vrhovni vođa“ (islamska vjeroispovijest).

3.3 Postupak

Istraživanje je provedeno u razdoblju od travnja do lipnja 2019. godine. Dio istraživanja odvijao se u tri osnovne škole grada Zagreba stoga su se prije provođenja istraživanja od Hrvatskih studija i ravnatelja odabranih osnovnih škola zatražile dozvole za provođenje diplomskog rada u ustanovama. U dogovoru s učiteljima istraživanje se provodilo na početku ili pred kraj roditeljskog sastanka u trajanju od 15 do 20 minuta. Roditeljima su bile objašnjene

upute te im je bilo rečeno kako se radi o u potpunosti anonimnom i dobrovoljnom sudjelovanju. Nakon što su verbalno pristali na sudjelovanje roditeljima su bili podijeljeni upitnici. Sudionike dobivene izvan škola, metodom snježne grude, činili su zaposlenici jedne kompanije. Nakon što su zaprimili upitnike putem slanja na mail, sudionici su ih ispunili te ih u printanom obliku stavljali u kuvertu na za to dogovoreno mjesto, u uredu osobe s kojom je dogovorena suradnja. Između sudionika dobivenih metodom snježne grude i dobivenih putem roditeljskih sastanaka nije utvrđena statistički značajna razlika niti u jednoj od kriterijskih ili prediktorskih varijabli.

4. Rezultati

Tablica 3. *Deskriptivni podaci varijabli korištenih u istraživanju na uzorku roditelja (N=115).*

	M	SD	Min	Max	K-S
Emocionalna inteligencija ukupno	171.9	18.4	114	216	.05
E1	55.9	9.03	32	75	.07*
E2	54	6.57	37	67	.1
E3	62	5.96	44	77	.07*
Religioznost ukupno	36.4	19.99	0	71	.10**
R1	16.97	9.98	00	30	.12.
R2	13.58	7.23	00	24	.09
R3	5.85	4.59	00	17	.12
Preventivni postupci	35.8	3.53	24	40	.14**
Kažnjavanje	7.2	3.56	1	16	.12**
Alternative kažnjavanja	21.3	6.61	5	34	.08

Napomena. K-S=Kolmogorov-Smirnov test; *p<0.05; **p<0.01

Iz Tablice 3., deskriptivnih podataka vidljivo je kako je sve upitnike ispunilo 115 roditelja. Nakon provedbe Kolmogorov-Smirnov testa može se vidjeti pet odstupanja od normalne raspodjele, za ukupnu vrijednost religioznosti, skalu preventivnih postupaka i skalu kažnjavanja ($p<.01$), dok su za ukupnu vrijednost emocionalne kompetencije ($K-S=0.5$, $K-Sp=0.2$) i skalu alternativa kažnjavanju ($K-S=0.08$, $K-Sp=0.7$) zadovoljeni kriteriji normalnosti. Kada se analiziraju podljestvice zasebno postoji dva odstupanja, E1 i E3. Oba odstupanja

pripadaju upitniku emocionalne kompetencije ($K-S=0.7$, $K-Sp>.05$). S obzirom na pokazatelje asimetrije i zaobljenosti distribucija, u Tablici 4. smo prikazali Spearmanove koeficijente korelacije.

Aritmetičke sredine rezultata dobivenih na upitniku emocionalne inteligencije ($M=171.98$, $sd=18.4$) i na skali alternativa kažnjavanja ($M=21.3$, $sd=6.61$) nalaze se blizu teorijske sredine upitnika. Za upitnik religioznost ($M=36.4$) vrijednosti standardne devijacije poprimaju široki raspon ($sd=19.99$), što je posebno izraženo na podljestvici R3 ($M=5.85$, $sd=4.59$). Za skalu preventivnih postupaka aritmetička sredina poprima višu vrijednost od teorijske sredine skale ($M=35.82$, $sd=3.53$) što ukazuje na to da su sudionici poprimili visoke vrijednosti na skali preventivnih postupaka. Aritmetička sredina na dvije podljestvice emocionalne inteligencije koje se odnose na uočavanje i razumijevanje te upravljanje i reguliranje također postiže više vrijednosti od teorijske sredine što ukazuje da su sudionici poprimili visoke vrijednosti na podljestvicama emocionalne inteligencije. Isto tako na skali kažnjavanja aritmetička sredina je manja od teorijske što ukazuje da su sudionici postigli niže vrijednosti na skali kažnjavanja.

Tablica 4. *Interkorelacijska matrica varijabli korištenih u analizi (N=115)*

	E1	E2	E3	R1	R2	R3	Spol	Obr	P	K1	K2
E1	1										
E2	.57**	1									
E3	.57*	.58**	1								
R1	.21*	.19*	.26**	1							
R2	.10	.10	.18	.82**	1						
R3	.12	.08	.17	.70**	.74**	1					
Spol	.32**	-.25**	.13	.24*	.11	.14	1				
Obr	.04	-.05	-.06	-.24**	-.25**	-.24**	.11	1			
P	.23*	.32**	.27**	.10	-.03	-.12	.14	.04	1		
K1	-.03	-.19	-.08	.02	.11	.11	-.20*	-.03	-.20*	1	
K2	.11	.23*	.17	.20*	.18	.28**	.15	-.24*	-.04	.41**	1

** $p<0.01$; * $p<0.05$, Obr= obrazovanje; E1=uočavanje i razumijevanje emocija; E2=izražavanje i imenovanje; E3=upravljanje i reguliranje; R1=dimenzija duhovnosti; R2=obredna dimenzija, R3=dimenzija utjecaja vjere na socijalno ponašanje

U Tablici 4., prikazane su interkorelacije varijabli. Vidljivo je kako preventivni postupci statistički značajno slabo i pozitivno koreliraju sa sve tri dimenzije upitnika emocionalne kompetentnosti (od $r=.23$, $p<0.05$ do $r=.32$, $p<0.01$) dok nije utvrđena statistički značajna korelacija s dimenzijama religioznosti (od $r=.03$ do $r=.12$, $p>0.05$). Nadalje, kod alternativa kažnjavanja utvrđene su značajne pozitivne i umjerene korelacije s jednom od podljestvica emocionalne kompetentnosti, i to one koja se odnosi na sposobnost izražavanja i imenovanja emocija ($r=.23$, $p<0.05$), zatim s dimenzijom religioznosti koja se odnosi na duhovnost ($r=.20$, $p<0.05$) i dimenzijom koja se odnosi na utjecaj vjere na socijalno ponašanje ($r=.28$, $p<0.01$), kao i s kažnjavanjem što je već spomenuto.

Očekivano, sve podljestvice upitnika emocionalne kompetencije, kao i upitnika religioznosti koreliraju međusobno, no potrebno je naglasiti kako unutar upitnika emocionalne kompetencije, podljestvice koreliraju umjereno (od $r=.57$, $p<0.05$; do $r=.58$ $p<0.01$), dok kod upitnika religioznosti nailazimo na umjerene i visoke korelacije (od $r=.70$, do $r=.82$, $p<0.01$).

Utvrđene su značajne korelacije između prediktora, odnosno između emocionalne kompetencije i religioznosti. Sve tri podljestvice slabo i pozitivno koreliraju s dimenzijom religioznosti koja se odnosi na duhovnost (od $r=.21$, $p<0.05$; do $r=.26$ $p<0.01$). Također, utvrđene su korelacije između kriterija, pa tako preventivni postupci koreliraju nisko i negativno s kažnjavanjem ($r=-.20$, $p<0.05$), dok alternative kažnjavanja s kažnjavanjem koreliraju nisko i pozitivno ($r=.41$, $p<0.01$).

Iako rezultati na podljestvicama emocionalne inteligencije, skali preventivnih postupaka i skali kažnjavanja odstupaju od normalne distribucije, pretpostavljamo da rezultati neće biti narušeni s obzirom na to da su parametrijski testovi prilično otporni na odstupanja od normalne distribucije, osim u slučajevima ekstremnih odstupanja (Aron i Aron, 1994).

Hijerarhijsku analizu proveli smo na način da smo u prvi korak stavili spol kao kontrolnu varijablu, a u drugi korak obrazovanje. U trećem koraku u analizu je uključena emocionalna inteligencija, a u četvrti korak religioznost. Prikazane su analize za kriterije Preventivni postupci, Kažnjavanje i Alternative kažnjavanja (Tablica 5., Tablica 6. i Tablica 7.).

Tablica 5. Hijerarhijska regresijska analiza s preventivnim postupcima kao kriterijskom varijablom (N=114).

Prediktori		β			
		1	2	3	4
Spol	Spol	.12	.12	.05	.04
Obrazovanje	Obrazovanje		.03	.05	.04
Emocionalna Inteligencija	E1			.02	-.00
	E2			.14	.14
	E3			.16	.17
Religioznost	R1				.27
	R2				-.09
	R3				-.28*
R		.12	.125	.294	.375
R²		.014	.016	.086	.141*
ΔR^2		.014	.001	.071*	.054
<i>F</i> 8,114= 2,17*					

** p<0.01; * p<0.05, E1=uočavanje i razumijevanje emocija; E2=izražavanje i imenovanje; E3=upravljanje i reguliranje; R1=dimenzija duhovnosti; R2=obredna dimenzija, R3=dimenzija utjecaja vjere na socijalno ponašanje

Količina objašnjene varijance preventivnih postupaka iznosi 14.1%. Ovakav model pokazao se značajnim ($F_{(8,114)}=2.17$, $p<0.05$), no postoji samo jedan prediktor koji samostalno objašnjava kriterij i to je dimenzija religioznosti koja se odnosi na utjecaj vjere na ponašanje. Što su roditelji postizali više vrijednosti na dimenziji religioznosti imali su manje vrijednosti na skali preventivnih postupaka. Uvođenjem emocionalne inteligencije u trećem koraku regresijske analize značajno se povećala količina objašnjene varijance ($\Delta R^2=0.71$, $p<0.05$). Međutim niti jedna podljestvica upitnika emocionalne kompetencije nije individualni prediktor preventivnih postupaka u posljednjem koraku regresijske analize. Nakon uvođenja religioznosti, u posljednjem koraku analize, količina objašnjene varijance nije se promijenila ($\Delta R^2=0.054$; $p=0.08$), iako se statistički značajnim pokazala dimenzija religioznosti koja se odnosi na utjecaj vjere na ponašanje ($\beta_{R3}=-0.28$; $p<0.05$) (Tablica 5.). Što je veći utjecaj vjere na ponašanje, manja je učestalost korištenja preventivnih postupaka i obrnuto.

Tablica 6. Hijerarhijska analiza s korektivnim postupcima-kažnjavanjem kao kriterijskom varijablom (N=114).

Prediktori		β			
		1	2	3	4
Spol	Spol	.093	.096	.093	.108
Obrazovanje	Obrazovanje		-.02	-.03	.00
Emocionalna inteligencija	E1			-.02	.00
	E2			.09	.10
	E3			-.13	-.14
Religioznost	R1				-.31
	R2				.28
	R3				.16
	R	.093	.096	.145	.273
	R²	.009	.009	.021	.075
	ΔR^2	.009	.001	.012	.054
					<i>F</i> 8,114= 1,06

** p<0.01; * p<0.05, E1=uočavanje i razumijevanje emocija; E2=izražavanje i imenovanje; E3=upravljanje i reguliranje; R1=dimenzija duhovnosti; R2=obredna dimenzija, R3=dimenzija utjecaja vjere na socijalno ponašanje

Model prediktora za roditeljske postupke kažnjavanja nije statistički značajan ($F(8,114)= 1.06$, $p>0.05$) niti je utvrđen samostalan doprinos varijabli (Tablica 6.).

Tablica 7. Hijerarhijska analiza s korektivnim postupcima-alternative kažnjavanja kao kriterijskom varijablom (N=114).

Prediktori		β			
		1	2	3	4
Spol	Spol	.11	.15	.09	.08
Obrazovanje	Obrazovanje		-.26**	-.24*	-.21*
Emocionalna inteligencija	E1			-.00	-.00
	E2			.17	.15
	E3			.05	.03
Religioznost	R1				-.04
	R2				-.13
	R3				.33**
R		.111	.276	.337	.409
R²		.012	.076*	.114*	.167*
ΔR²		.012	.064*	.037	.054
<i>F</i> _{8,114} = 2,64*					

**p<0.01; *p<0.05, E1=uočavanje i razumijevanje emocija; E2=izražavanje i imenovanje; E3=upravljanje i reguliranje; R1=dimenzija duhovnosti; R2=obredna dimenzija, R3=dimenzija utjecaja vjere na socijalno ponašanje

Odabranim varijablama objašnjeno je sveukupno 16.7% varijance alternativa kažnjavanja, i ovaj model je statistički značajan ($F_{(8,114)} = 2.64$, $p < 0.05$). Utvrđena su dva samostalna prediktora koja objašnjavaju kriterij a to su dimenzija religioznosti ($\beta_{R3} = 0.33$; $p < 0.05$) koja se odnosi na utjecaj vjere na ponašanje i obrazovanje roditelja ($\beta_{\text{obrazovanje}} = -0.21$, $p < 0.05$). Što su postizali više vrijednosti na dimenziji religioznosti i bili nižeg statusa obrazovanja, roditelji su postizali više vrijednosti na skali alternativa kažnjavanja. Drugi korak u kojem smo uključili obrazovanje statistički značajno je pridonijeo objašnjenju varijance alternativa kažnjavanja ($\Delta R^2 = 0.064$, $p < 0.05$). Emocionalna inteligencija kao treći korak nije pridonijela objašnjenju varijance, kao ni religioznost, unatoč tome što je značajna jedna od dimenzija religioznosti individualni prediktor alternativa kažnjavanju u zadanom modelu u posljednjem koraku regresijske analize. (Tablica 7.).

5. Rasprava

Cilj istraživanja bio je ispitati doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti roditelja u predviđanju njihovih preventivnih i korektivnih postupaka. Također smo ispitali i zaseban doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti kao i međusobnu povezanost preventivnih i korektivnih postupaka.

Prva hipoteza bavila se pitanjem može li emocionalna inteligencija roditelja predvidjeti njihove preventivne i korektivne postupke. S obzirom na dosadašnje podatke iz literature očekivali smo da će emocionalna inteligencija pridonijeti u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka, te nas je dodatno zanimalo koje će podljestvice emocionalne inteligencije doprinijeti objašnjenju varijance preventivno korektivnih postupaka. Provedbom hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je kako su tri dimenzije emocionalne inteligencije zajedno doprinijele objašnjenju varijance preventivnih postupaka, međutim niti jedna od dimenzija emocionalne inteligencije nije samostalni prediktor preventivnih postupaka u završnom koraku analize. U interkorelacijskoj matrici (Tablica 4.) sve tri dimenzije emocionalne inteligencije korelirale su s preventivnim postupcima. Bivarijatne korelacije su u regresijskoj analize prestale biti značajne jer je dio varijance preventivnih postupaka bolje objasnila druga varijabla, a to je dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje. Prva hipoteza kojom smo očekivali doprinos emocionalne inteligencije u objašnjenju preventivnih i korektivnih postupaka roditelja time je djelomično potvrđena, što je u skladu s nekim dosadašnjim istraživanjima. Skala preventivnih postupaka (Profaca, 2002) odnosila se na prihvaćanje reakcija djeteta, razumijevanje njegovih želja, usklađenost s potrebama djeteta, postupke roditelja kojima se dijete potiče i ohrabruje na izražavanje svoje osobnosti, stavova i sposobnosti, dok se Upitnik emocionalne kompetencije (Takšić, 2002) kojeg su roditelji ispunjavali odnosio se na sposobnosti uočavanja i razumijevanja, izražavanja i imenovanja te upravljanja i reguliranja emocija. U istraživanju Delale (2009) jedini značajan pojedinačni prediktor preventivnih postupaka bilo je izražavanje pozitivnih emocija ($\beta=0.28$, $p<0.001$). Majke koje učestalije pozitivno izražavaju vlastite emocije u obiteljskom okruženju u većoj mjeri koriste preventivne odgojne postupke, prihvaćaju djecu i potiču ih na samoaktualizaciju. Preventivni postupci u našem istraživanju nisu objašnjeni niti jednom dimenzijom emocionalne inteligencijom kao samostalnim prediktorom, no obzirom na to da je utvrđeno kako se uvođenjem emocionalne inteligencije u analizu značajno povećala količina objašnjene varijance preventivnih postupaka i time utvrdila povezanost s preventivnim postupcima,

smatramo kako ima smisla dodatno ju istražiti. Jedan od mogućih razloga da emocionalna inteligencija nije značajan samostalni prediktor preventivnih postupaka i da niti jedna podljestvica emocionalne inteligencije nema značajan doprinos u objašnjenju preventivnih postupaka, visoke su međusobne korelacije podljestvica emocionalne kompetencije koje smanjuju zaseban doprinos u predviđanju. Dobiveni podaci o doprinosu emocionalne inteligencije u skladu su s našim očekivanjima i dosadašnjim istraživanjima (Gottman, Katz i Hooven, 1997; Hooven, Gottman, i Katz, 1995). U istraživanju Auerbach i Blair (1997) emocionalno kompetentniji roditelji svojim ponašanjem služe kao primjer svojoj djeci te se u takvim obiteljima dijete emocionalno razvija i bolje snalazi u društvenim situacijama. Na pitanje zašto je emocionalna inteligencija važna, odgovaraju mnoga istraživanja u čijim se rezultatima može pronaći veliki broj njene dobrobiti, od poslovnog uspjeha, sretnog braka pa sve do „obiteljske klime“ koja je optimalna u obiteljima visoko emocionalno kompetentnih roditelja (Ozbaci, 2006). Roditelj koji je svjestan svojih emocija, koji ih zna izraziti i njima regulirati, vrlo vjerojatno će imati odnos i pristup prema svome djetetu s više razumijevanja za njega i njegove osjećaje, poticati ga na izražavanje i ugodnih i neugodnih emocija te ga podučiti njihovom reguliranju i samim time stvoriti i održavati optimalan odnos s djetetom (Alegre, 2011; Aminabadi, Pourkazemi, Babapour i Oskouei, 2012).

Religioznost kao zaseban prediktor nije ukupno značajno pridonijeo objašnjenju varijance preventivnih postupaka, no u posljednjem koraku analize značajni prediktor preventivnih postupaka dimenzija je upitnika koja se odnosi na primjenu nekih načela vjere u svakodnevnom životu i aktivnosti koje nisu vezane uz vjerske obrede. Naši rezultati ukazuju kako su više vrijednosti na dimenziji upitnika koji se odnosi na socijalno ponašanje, upućivale na niže vrijednosti skale preventivnih postupaka. Razvojni psiholog Furlan (1988), spominje kako kršćansko shvaćanje psihičkog razvoja djece određuje i odgojnu praksu, no danas se može vidjeti kako ipak crkva ne podupire kažnjavanje već poslušnost djece, kao i strogost roditelja (Delale, 2009). Gunnoe, Hetherington i Reiss (1999) i Ellison i Sherkat (1993) proveli su istraživanje u kojima su rezultati upućivali na povezanost autoritarnog roditeljskog stila i religioznosti. Budući da se preventivni postupci u ovom istraživanju odnose na postupke roditelja kojima se dijete potiče i ohrabruje na izražavanje svoje osobnosti, stavove i sposobnosti, primjerice korištenje igračkama namijenjenih za drugi spol ili samostalno donošenje odluka, negativna povezanost ove dimenzije religioznosti i učestalosti korištenja preventivnih postupaka obuhvaćenih ovim istraživanjem mogla se očekivati, jer je dio tvrdnji ove ljestvice u suprotnosti s autoritarnim pristupom odgoja djece. Isto tako u istraživanju Nikodem (2010)

sudionici koji se smatraju nereligioznima i koji su bliži „individualiziranom kršćanstvu“ bili su skloniji u tom smislu isticati samostalnost djeteta, dok su religiozniji roditelji smatrali kako je vjerski odgoj temelj dobrog odgoja. U budućim istraživanjima stoga bi bio zanimljivo obuhvatiti vrijednosti roditelja, budući da orijentacija na poslušnost ili poticanje djece na autonomiju kao vrijednost mogu biti različite kod religioznih i nereligioznih roditelja, što može određivati što je poželjno i preventivno postupanje s djetetom. Zaključno, drugu hipotezu smo prihvatili obzirom da je dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje značajan prediktor preventivnih postupaka.

U objašnjenju doprinosa prediktorskih varijabli alternativama kažnjavanja, poput ukazivanja djetetu što je loše napravilo, objašnjavanja pravila ili pohvale nakon što se dobro ponašalo, značajnim se pokazalo obrazovanje roditelja i dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje. Prema mnogim istraživanjima (Pugh, 2002; Ateah i Durrant, 2005; Delale 2009; Lacković-Grgin, 2011) obrazovanje je značajno povezano s roditeljskim ponašanjem, još 1984. godine utvrđena je pozitivna povezanost (Alwin 1984, prema Lacković-Grgin, 2011). Rezultati istraživanja Chafel i Hadley (2001) upućivali su na to kako roditelji nižeg statusa obrazovanja naginju autoritarnom stilu odgoja (prema Lacković-Grgin, 2011). Naši rezultati ukazuju kako roditelji višeg statusa obrazovanja ukazuju na rjeđe korištenje alternativa kažnjavanja, što je u skladu s istraživanjem Keresteš (2001) u kojem su majke s višim obrazovanjem imale više rezultate na skali prihvaćanja, pa su stoga manje od majki nižeg obrazovanja psihološki i bihevioralno kontrolirale djecu, a i očevi čije supruge imaju niže obrazovanje skloniji su psihološkoj kontroli. U našem istraživanju tvrdnje Skale korektivnih postupaka za alternative kažnjavanja (koliko ste često provjerili ponašanje djeteta kako biste ga uhvatili da radi nešto dobro/loše) obuhvaćaju spomenutu kontrolu nad djetetom. Isti nalazi dobiveni su u istraživanju Raboteg Šarić i Pećnik (2007) gdje se obrazovanje majke također pokazalo kao značajan prediktor roditeljskog nadzora, gdje je viši stupanj obrazovanja upućivao na veći stupanj nadzora majke nad djetetom. Ostale tvrdnje alternativa kažnjavanja obuhvaćaju nagradu i objašnjavanje, te smo stoga očekivali pozitivnu povezanost s obrazovanjem, kao što je utvrđeno u istraživanju Delale (2009). Neočekivanu negativnu povezanost razine obrazovanja i korištenja alternativa kažnjavanju moguće je pripisati karakteristikama uzorka, budući da ju ovom istraživanju obuhvaćen izrazito veliki broj roditelja s diplomskim i postdiplomskim obrazovanjem. Kako je istraživanjem obuhvaćen mali broj roditelja u budućim istraživanjima je ovaj nalaz potrebno provjeriti.

Dimenzija religioznosti koja se odnosi na primjenu nekih načela vjere u svakodnevnom životu i aktivnosti koje nisu vezane uz vjerske obrede pozitivno je povezana s alternativama kažnjavanja. Više vrijednosti na ovoj dimenziji religioznosti upućivale su i na više vrijednosti na skali alternativa kažnjavanja, odnosno na veću učestalost demonstriranja, provjeravanja ponašanja i objašnjavanja ponašanja djetetu. Navedeno je u skladu s istraživanjem Delale (2009) gdje su majke kojima je vjera važnija u životu koristile više korektivnih postupaka, te su bile angažirane oko korištenja alternativa kažnjavanju. Nadalje, važnost vjere uz roditeljski stres jedini je prediktor alternativa kažnjavanja u istraživanju Delale (2009). Naši rezultati mogli bi se objasniti opet pomoću nadzora kao tvrdnje alternativa kažnjavanja i podataka istraživanja (Gunnoe, Hetherington i Reiss, 1999; Ellison i Sherkat, 1993) u kojima se govori o kršćanskom odgoju kao i važnosti strogosti roditelja i poslušnosti djece. Isto tako Mahoney, Pargament, Tarakeshwar i Swank (2001) upućuju na to kako religiozni roditelji stavljaju više naglaska na poslušnost i usklađenost s pravilima. Slični nalazi postoje i u istraživanju Kremers, Brug, de Vries i Engels (2003) gdje su religiozna djeca češće opisala roditelje kao stroge nego djeca koja nisu religiozna, no ne postoje podaci o tome jesu li njihovi roditelji religiozni ili ne, stoga je ove rezultate potrebno uzeti za zadržkom. Za Skalu korektivnih roditeljskih postupaka može se reći da je relativno nova mjera roditeljskih odgojnih postupaka koja nudi roditeljima raspon odgovora koji obuhvaćaju učestalost pojavljivanja određenih postupaka, što je jedna od njenih prednosti. Također, alternative kažnjavanju rijetko su zastupljene u istraživanjima, te je rezultate teško usporediti s rezultatima drugih istraživanja. Također, alternative kažnjavanju rijetko su zastupljene u istraživanjima. Tako primjerice, u istraživanju Maleš i Kušević (2008) zastupljeni su tjelesni i netjelesni oblici kažnjavanja te ponašanje bez kažnjavanja, ali ponašanje bez kažnjavanja nije opisano (Delale, 2009). Nadalje, postupke alternativne kažnjavanju u istraživanjima se poistovjećuje s pozitivnom disciplinom i pozitivnim roditeljstvom (Jansen, 2007; prema Maleš i Kušević, 2008; Nelsen, 1996; Davidov i Grušec, 2006; prema Delale, 2009). U skladu s time, u istraživanju koje je proveo Garrett obiteljska religioznost bila je pozitivno povezana s količinom roditeljske privrženosti i nadgledanja (1997, prema Bahr, Maughan, Marcos i Li, 1998).

S obzirom na rezultate u spomenutom istraživanju Delale (2009) očekivali smo da će emocionalna inteligencija biti prediktor za kažnjavanje, no to u našem istraživanju nije utvrđeno. Isto tako nije utvrđena povezanost ni s religioznošću. Takvi rezultati nisu u skladu s nekim dosadašnjim istraživanjima (Ellison i Sherkat, 1993) čiji su rezultati upućivali na to da visoko religiozni roditelji više vrednuju poslušnost djece i autoritarni odnos roditelja, što može

ukazivati da su neke od normi religioznosti povezane sa stavovima o grešnoj prirodi čovjeka, i o tome da grešnici trebaju biti kažnjeni odnosno disciplinirani. Isto tako i u istraživanju Delale (2009) kod majki postoji povezanost između važnosti vjere i s učestalijim korištenjem postupaka kažnjavanja. Potrebno je još jednom napomenuti kako se u našem istraživanju kažnjavanje odnosilo na psihičku a ne tjelesnu agresiju, te da su i obilježja sudionika drugačija. Očekivali smo da će emocionalna inteligencija biti negativno povezana s kažnjavanjem, no takvi rezultati nisu utvrđeni. Istraživanje Winters, Clift i Dutton (2004) bavi se zlostavljanjem unutar obitelji, ne konkretno zlostavljanjem djece, no, utvrđeno je kako su zlostavljači unutar obitelji imali nižu emocionalnu inteligenciju od prosjeka na svim dimenzijama korištenog upitnika. Osobe koje nemaju visok prag tolerancije i "lako planu", te koje nemaju mogućnost empatije s drugim osobama i sagledavanja šire perspektive su u pravilu osobe s vrlo niskom razinom emocionalne inteligencije, vlastite emocije upravljaju njihovim postupcima, često reagiraju u afektu, rade nepromišljene stvari, upropaštavaju kontakte s drugim ljudima, a svoje mentalne kapacitete koriste za njegovanje i opravdavanje vlastite agresivnosti ili depresivnosti (Pavlović, 2011). Zbog navedenih razloga i zbog povezanosti emocionalne inteligencije s preventivnim postupcima, očekivali smo povezanost visoke emocionalne inteligencije s manjim korištenjem psihičkog kažnjavanja, no ona nije utvrđena.

Zaključno u našem istraživanju prihvaćamo prvu hipotezu s obzirom na utvrđenu povezanost emocionalne inteligencije s preventivnim postupcima. S obzirom na njenu utvrđenu povezanost s preventivnim postupcima i na dosadašnja istraživanja, postoje opravdani razlozi za daljnje ispitivanje povezanosti emocionalne inteligencije i roditeljskih postupaka, naročito korištenjem drugačijih mjera emocionalne inteligencije, s obzirom na to da je odabir korištenog upitnika mogao djelovati na dobivene rezultate. Drugu hipotezu smo djelomice prihvatili s obzirom da se dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje pokazala značajnom za preventivne postupke i alternative kažnjavanja. Treću hipotezu smo također djelomice prihvatili s obzirom na to da je odabranim prediktorskim varijablama objašnjenja značajna količina varijance preventivnih postupaka i alternativa kažnjavanja, dok roditeljski postupci kažnjavanja nisu objašnjeni.

U drugom problemu zanimali su nas odnosi kriterijskih varijabli. Budući da većina roditelja koristi sva tri oblika postupanja kombinirano tijekom reakcija na dječje neprimjereno ponašanje, očekivali smo njihovu međusobnu povezanost (Delale, 2009). Prema našim podacima kažnjavanje je bilo negativno povezano s preventivnim postupcima, što je u skladu s očekivanjem, s obzirom da roditelji koji koriste preventivne postupke brinu o dobrobiti djeteta

na način da ga potiču i ohrabruju na izražavanje svoje osobnosti i stavove dok se kažnjavanjem to ne postiže. Kažnjavanje je također povezano s alternativama ($r=0.41$, $p<0.01$), što je u skladu s našim očekivanjima i dosadašnjim istraživanjima ($r=0.34$, $p<0.01$) (Delale, 2009) gdje su majke koje više kažnjavaju svoju djecu, koristile više alternativa kažnjavanju, i obrnuto. Međutim, bitno je napomenuti kako u navedenom i našem istraživanju slaba povezanost ide u prilog tumačenju da je opravdano razlikovati ove dvije vrste korektivnih postupaka. Ovakva povezanost odražava stupanj u kojem su roditelji angažirani u pokušaju da isprave neprimjereno ponašanje svog djeteta.

Između alternativa kažnjavanja i preventivnih postupaka nismo utvrdili povezanost. S obzirom na dobivene rezultate, prihvaćene su hipoteze 4. i 5. vezane za pozitivnu povezanost kažnjavanja s alternativama kažnjavanja i te negativnu povezanost kažnjavanja i preventivnih postupaka.

5.1 Metodološki nedostaci i praktične implikacije istraživanja

Postoji nekoliko nedostataka ovog istraživanja koji su mogli djelovati na rezultate i zaključivanje. Jedan od prvih nedostataka, i ujedno implikacija za buduća istraživanja odnosi se na sudionike. Iako je broj sudionika zadovoljen prema kriterijima Greena (1991), prema kojem je potrebno $N > 104 + k$ (broj prediktora) sudionika, istraživanjem je obuhvaćen nejednak broj ženskih i muških sudionika. Za buduća istraživanja preporučuje se njihovo izjednačavanje zbog mogućnosti utvrđivanja rodnih razlika, što u našem istraživanju nije bilo moguće obzirom na broj i omjer obuhvaćenih muškaraca i žena. Navedeno je važno jer su rezultati u nekim istraživanjima upućivali na različite rezultate na upitnicima emocionalne inteligencije i religioznosti između muškaraca i žena. (Fernández-Berrocal, Cabello, Castillo i Extremera, 2012; Ljubotina, Petak i Janković, 2004). Isto tako, preporučuje se izjednačiti broj sudionika koji se smatraju i ne smatraju vjernicima kao i uključivanje još nekih varijabli poput iskustva tjelesne kažnjavanosti u mladosti, sukoba obiteljske i radne uloge, stresa roditelja, koje bi mogle djelovati na objašnjenje naših kriterijskih varijabli. Također bilo bi zanimljivo provesti istraživanje u različitim dijelovima Hrvatske koji se razlikuju primjerice po sociodemografskim podacima i religioznosti u odnosu na sudionike iz zagrebačke županije.

Sljedeći nedostatak odnosi se na posljednji upitnik, Upitnik religioznosti (Ljubotina, 2004). Obzirom da je bio posljednji po redu rješavanja, postoji mogućnost da je na neke sudionike djelovao pad koncentracije i motivacije za rješavanjem. To nam govore posebno podaci

posljednje dimenzije upitnika u kojoj su se dvije tvrdnje obrnuto kodirale (više vrijednosti upitnika ukazuju na višu religioznost; a nekoliko pojedinaca je tijekom cijelog upitnika zaokruživalo najniže vrijednosti). Još jedan nedostatak vezan za upitnik religioznosti je to što je nekoliko sudionika ateista odgovaralo na pitanja s kojima se teško mogu poistovjetiti, primjerice tvrdnja „Moju djecu odgajat ću u duhu moje religije“ i tvrdnja „Odustao/la bih od crkvenog vjenčanja ukoliko bi to moj partner/ica želio/la“. Religioznost i nereligioznost na individualnoj razini može biti prisutna, odsutna ili razvijena u različitom opsegu (Marinović Jerolimov, 2000). Općenito, unutar određenog religijskog sustava moguće je razlikovati uvjerenе vjernike koji prihvaćaju sve što vjera uči, od onih religioznih koji vjeruju, ali ne prihvaćaju sve što vjera uči i ostalih koji su uvršteni u neodlučne, ravnodušne, nereligiozne i protivnike religije. Iz navedenih razloga može se zaključiti kako je ispitivanje religioznosti veoma kompleksno, još k tome, danas i dalje nedovoljno istraženo (Delaney, Miller i Bisono, 2007).

Nadalje, Upitnik emocionalne kompetencije (Takšić, 2002) kao i Upitnik religioznosti predstavlja samoprocjenu emocionalne kompetencije sudionika. Korištenjem Testa rječnika emocija (Takšić, Harambašić i Velemir, 2004) omogućio bi se objektivniji način mjerenja.

Obzirom da je dio sudionika ispunjavao upitnike kod kuće, onemogućena je kontrola uvjeta prikupljanja podataka, kao i nemogućnost uvida jesu li kod roditelja postojale neke nedoumice prilikom rješavanja upitnika.

Unatoč navedenim ograničenjima, ovo istraživanje obzirom na dobivene rezultate može poslužiti kao ideja za daljnja istraživanja i kao literatura koja doprinosi obilježjima i vlastitoj evaluaciji roditeljstva kao i stručnjacima različitih područja psihologije koji u svom radu dolaze u kontakt s roditeljima i njihovom djecom. Obzirom da je u našem istraživanju dimenzija religioznosti koja utječe na socijalno ponašanje pozitivno povezana s alternativama kažnjavanja, roditelje se može upoznati s tim podacima te ih potaknuti na bolje razumijevanje korektivnih postupaka na način da se poveća korištenje alternativa kažnjavanju a smanje i zaustave postupci kažnjavanja djece.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja provedenog na uzorku od 115 roditelja djece od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, bio je ispitati doprinos emocionalne inteligencije i religioznosti roditelja u predviđanju njihovih preventivnih i korektivnih postupaka.

Nakon provedene hijerarhijske analize objašnjeno je 14.1% varijance preventivnih postupaka i 16.7% varijance alternativa kažnjavanja. Utvrđen je ukupan doprinos varijabli emocionalne inteligencije preventivnim postupcima roditelja, pri čemu je veća emocionalna inteligencija roditelja koji češće koriste preventivne postupke. Međutim, jedini samostalni prediktor preventivnih postupaka je dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje, dok su samostalni prediktori alternativa kažnjavanja obrazovanje roditelja i dimenzija religioznosti koja se odnosi na socijalno ponašanje. Što je religioznost usmjerena na socijalno ponašanje manja, češće je zabilježeno korištenje preventivnih roditeljskih postupaka. Kada je religioznost bila veća a obrazovanje roditelja niže, korištenje alternativa kažnjavanja bilo je češće. Oba modela odabranih varijabli statistički su značajna, za preventivne postupke i alternative kažnjavanja, dok prediktori nisu predvidjeli roditeljske postupke kažnjavanja na našem uzorku roditelja. Iznenadujuće je da kada je obrazovanje roditelja više, korištenje alternativa je rjeđe, te je s obzirom na veličinu uzorka i demografske karakteristike sudionika, potrebno je provjeriti rezultate u budućim istraživanjima.

Nalazi ovog istraživanja mogu poslužiti kao smjernica za osmišljavanje raznovrsnih programa i edukacija kojima je cilj osvještavanje emocionalne kompetencije i povećanje angažiranosti roditelja za učenje i usavršavanje u roditeljskim postupcima.

Literatura

- Adalf, E.M. i Smart, R.G. (1985.) Drug use and religious affiliation, feelings and behaviour. *British Journal of Addiction*, 80, 163-171.
- Alegre, A. (2011). Parenting styles and children's emotional intelligence: What do we know? *The Family Journal*, 19(1), 56-62.
- Allport, G. W. (1950). *The individual and his religion: A psychological interpretation*. New York: Macmillan
- Aron, A. i Aron, E.N. (1994) *Statistics for psychology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ateah, C. A. i Durrant, J. E. (2005). Maternal Use of Physical Punishment in Response to Child Misbehavior: Implications for Child Abuse Prevention. *Abuse & Neglect*, 29, 169–185.
- Bahr, S. J., Maughan, S. L., Marcos, A. C., i Li, B. (1998). Family, religiosity, and the risk of adolescent drug use. *Journal of Marriage and the Family*, 979-992.
- Bar-On, R., 1997. *The Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): a Test of Emotional Intelligence*, Toronto: Multi-Health Systems.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1), 1-2.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, 83-96.
- Bornstein, M. (2002). Parenting infants. U M. Bornstein (ur.), *Handbook of parenting* (str. 3–43). Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Brackett, M. A., i Mayer, J. D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and social psychology bulletin*, 29(9), 1147-1158.
- Chang, B. H., Skinner, K. M., i Boehmer, U. (2001). Religion and mental health among women veterans with sexual assault experience. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 31(1), 77-95.
- Ciarrochi, J. V., Chan, A. Y., i Caputi, P. (2000). A critical evaluation of the emotional intelligence construct. *Personality and Individual differences*, 28(3), 539-561.

- Cordova, J. V., Gee, C. B., i Warren, L. Z. (2005). Emotional skillfulness in marriage: Intimacy as a mediator of the relationship between emotional skillfulness and marital satisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24*(2), 218-235.
- Ćorić, Š. Š. (2003). *Psihologija religioznosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ćorić, Š.Š. (1998.) *Psihologija religioznosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Deković, M., i Raboteg-Šarić, Z. (1997). Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja, 6*(4-5), 427-445.
- Delale, E. A. (2009). *Psihosocijalne odrednice odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
- Delale, E. A., i Pećnik, N. (2010). Učestalost i međudnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi. *Ljetopis socijalnog rada, 17*(1), 49-69.
- Delaney, H. D., Miller, W. R., i Bisonó, A. M. (2007). Religiosity and spirituality among psychologists: A survey of clinician members of the American Psychological Association. *Professional Psychology: Research and Practice, 38*(5), 538-546.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., i Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion, 21*, 65-86.
- Di Fabio, A., i Palazzeschi, L. (2009). An in-depth look at scholastic success: Fluid intelligence, personality traits or emotional intelligence? *Personality and Individual Differences, 46*(5-6), 581-585.
- Donahue, M. J. (1985). Intrinsic and extrinsic religiousness: Review and meta-analysis. *Journal of personality and social psychology, 48*(2), 400.
- Dragušica, I. (2013). *Položaj žena i učiteljica u Americi na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*. Doktorska disertacija. Osijek: Filozofski fakultet, Humanističke i društvene znanosti.
- Dušanić, S. (2007). *Prediktori religioznosti mladih*. Diplomski rad. Banja Luka: Filozofski fakultet , Odsjek za psihologiju.

- Fernández-Berrocal, P., Cabello, R., Castillo, R., i Extremera, N. (2012). Gender differences in emotional intelligence: The mediating effect of age. *Psicología Conductual*, 20(1), 77.
- Gillies, V. (2005). Raising the 'Meritocracy' Parenting and the Individualization of Social Class. *Sociology*, 39(5), 835-853.
- Glasgow, K., Dornbusch, S., Troyer, L., Steinberg, L. i Ritter, P. (1997.). Parenting styles, dysfunctional attributions and adolescent outcomes in diverse groups. *Child Development*, 67, 507-529.
- Glock, C. Y. (1962). On the study of religious commitment. *Religious Education Research Supplement*, 42, 98-110.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Gottman, J. M., Katz, L. F., i Hooven, C. (1997). Introduction to the concept of meta-emotion. *How families communicate emotionally*, 3-8.
- Gunnoe, M. L., Hetherington, E. M., i Reiss, D. (1999). Parental religiosity, parenting style, and adolescent social responsibility. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 199-225.
- Hadaway, C.K., Elifson, K.W., i Petersen, D.M., (1984). Religious involvement and drug use among urban adolescents. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 23, 109–128.
- Holden, G.W. (2010). *Parenting. A Dynamic Perspective*. USA:Sage.
- Hooven, C., Gottman, J. M., i Katz, L. F. (1995). Parental meta-emotion structure predicts family and child outcomes. *Cognition & Emotion*, 9(2-3), 229-264.
- Ilić, E. (2008). Emocionalna inteligencija i uspješno vođenje. *Ekonomski pregled*, 59(9-10), 576-592.
- Janković, J. (2004.). *Pristupanje obitelji-sustavni pristup*. Zagreb: Alineja
- Khalili, A. (2012). The role of emotional intelligence in the workplace: A literature review. *International Journal of Management*, 29(3), 355.
- Koenig, H. G. (1998). *Handbook of religion and mental health*. San Diego: Academic Press
- Kregar, J. (1994). Promjene u strukturi obiteljskih zajednica. *Revija za socijalnu politiku*, 1(3), 211-224.

- Kremers, S. P., Brug, J., de Vries, H., i Engels, R. C. (2003). Parenting style and adolescent fruit consumption. *Appetite*, 41(1), 43-50.
- Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja*, 1(4), 1063-1083.
- Lees, J., i Horwath, J. (2009). Religious Parents Just Want the Best for Their Kids: Young People's Perspectives on the Influence of Religious Beliefs on Parenting. *Children & Society*, 23(3), 162-175.
- Leutar, Z., i Josipović, A. M. (2008). Neke dimenzije religioznosti mladih. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 6(3), 397-420.
- Ljubotina, D. (2004). Razvoj novog instrumenta za mjerenje religioznosti. Čubela Vera Adorić, Ilija Manenica, Zvezdan Penezić (ur.), *XIV. dani psihologije u Zadru*, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Ljubotina, D., Petak, A., Janković, J., i Berc, G. (2004). Religioznost obitelji u seoskoj i gradskoj sredini. *Sociologija sela*, 42(1-2), 113-138.
- Maccoby, E. E., i Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. U P. H. Mussen i E. M. Hetherington (ur.), *Handbook of child psychology* (str. 1-101). New York: Wiley.
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N., i Swank, A. B. (2001) Religion in the home in the 1980s and 1990s: A meta-analytical review and conceptual analysis of links between religion, marriage, and parenting. *Journal of Family Psychology*, 15, 559-596.
- Maleš, D., i Kušević, B. (2008). Kako djeca doživljavaju kažnjavanje u obitelji. *Dijete i društvo*, 10(2), 49-68.
- Malouff, J. M., Schutte, N. S., i Thorsteinsson, E. B. (2014). Trait emotional intelligence and romantic relationship satisfaction: A meta-analysis. *The American Journal of Family Therapy*, 42(1), 53-66.
- Mayer, J. D., Salovey, P., i Caruso, D. R. (2008). Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? *American psychologist*, 63(6), 503.
- Mayer, J. D., Salovey, P., i Caruso, D. R. (2004). Target articles: "Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications". *Psychological inquiry*, 15(3), 197-215.

- Mayer, J. D., Salovey, P., i Caruso (2000). Models of emotional intelligence. U R. J. Sternberg (ur.), *Handbook of intelligence* (str. 396 – 420). New York: Cambridge.
- Mayer, J. D., DiPaolo, M., i Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence. *Journal of personality assessment*, 54(3-4), 772-781.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Salovey, P., i Sluyter, D. (1997). Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators. *What is emotional intelligence*, 3-31.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., i Sitarenios, G. (2003). Measuring emotional intelligence with the MSCEIT V2. 0. *Emotion*, 3(1), 97.
- Marinović-Bobinac, A. (1995). Nacrkvna religioznost u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4(6), 853-866.
- Nikodem, K. (2010). Religija i obitelj: utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju odnosa roditelja i djece. *Socijalna ekologija*, 19(2), 173-194.
- Ozbaci, N. (2006). Emotional intelligence and family environment. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 169-175.
- Parker, M., Lee Roff, L., Klemmack, D. L., Koenig, H. G., Baker, P., i Allman, R. M. (2003). Religiosity and mental health in southern, community-dwelling older adults. *Aging & Mental Health*, 7(5), 390-397.
- Pavlović, J. (2011). *Emocionalna pedagogija*. Doktorska disertacija. Osijek: Filozofski fakultet, Humanističke i društvene znanosti
- Pašalić Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja: prilog sistemskom pristupu razumijevanja obitelji i obiteljskog odgoja*. Diplomski rad. Sarajevo: Filozofski fakultet.
- Payton, J., Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., i Schellinger, K. B., (2008). *The positive impact of social and emotional learning for kindergarten to eighth-grade students: Findings from three scientific reviews*. Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Pearce, L. D., i Haynie, D. L. (2004). Intergenerational religious dynamics and adolescent delinquency. *Social forces*, 82(4), 1553-1572.

- Perlman, S. B., Camras, L. A., i Pelphrey, K. A. (2008). Physiology and functioning: Parents' vagal tone, emotion socialization, and children's emotion knowledge. *Journal of Experimental Child Psychology*, 100, 308-315.
- Perkins, H. Wesley. 1985. Religious Traditions, Parents, and Peers as Determinants of Alcohol and Drug Use among College Students. *Review of Religious Research* 27,15-31.
- Peterson, G. W., i Rollins, B. C. (1987). Parent-child socialization. U M. B. Sussman i S. K. (ur.), Steinmetz. *Handbook of marriage and the family* (str. 471-507). Boston: Springer.
- Pugh, G. A. (2002). *Parenting Styles, Maternal Efficacy, and Impact of a Childhood Disability on the Family in Mothers of Children with Disabilities*. Diplomski rad. Georgia: Sveučilište Georgia
- Roberts, R. D., Zeidner, M., i Matthews, G. (2001). Does emotional intelligence meet traditional standards for an intelligence? Some new data and conclusions. *Emotion*, 1(3), 196.
- Rueter, M. A. i Conger, R. D. (1998.). Reciprocal influences between parenting and adolescent problem solving behavior. *Developmental Psychology*, 34, 1470-1482.
- Saklofske, D. H., Austin, E. J., i Minski, P. S. (2003). Factor structure and validity of a trait emotional intelligence measure. *Personality and Individual Differences*, 34(4), 707-721.
- Salovey, P. i Mayer, J. D. (1990.), Emotional intelligence and Imagination. *Cognition and Personality*, 9, 185-211.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Bobik, C., Coston, T. D., Greeson, C., Jedlicka, C., Rhodes, E., i Wendorf, G. (2001). Emotional intelligence and interpersonal relations. *The Journal of social psychology*, 141(4), 523-536.
- Spilka, B., Hood, R. W., Jr., Hunsberger, B., i Gorsuch, R. (2003). *The psychology of religion: An empirical approach* (3rd edition). New York: Guilford Press.
- Stiplošek, D. (2002). *Povezanost religioznosti, samopoštovanja i lokusa kontrole*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
- Straus, M. A., i Fauchier, A. (2007). Manual for the dimensions of discipline inventory (DDI). *Durham, NH: Family Research Laboratory, University of New Hampshire*.

- Straus, M. A. & Fauchier, A. (2007). Preliminary Manual for the Dimensions of Discipline Inventory (DDI). DD01Q5 Manual. Pribavljeno 22.1.2019. na mrežnoj stranici University of New Hampshire: <http://pubpages.unh.edu/~mas2>.
- Takšić, V. (2001). Teorijsko ishodište i modeli emocionalne inteligencije. *Glasje*, 211-225.
- Takšić, V., Jurin, Ž., i Cvenić, S. (2001). Operacionalizacija i faktorsko-analitička studija konstrukta emocionalne inteligencije. *Psihologijske teme*, 8(9), 95-109.
- Vandervoort, D. J. (2006). The importance of emotional intelligence in higher education. *Current Psychology*, 25(1), 4-7.
- Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj-sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128.
- Wills, T. A., Gibbons, F. X., Gerrard, M., Murrey, V. M., i Brody, G. H. (2003). Family communication and religiosity related to substance use and sexual behavior in early adolescence: a test for pathways through self-control and prototype perceptions. *Psychology of Addictive Behaviors*, 17, 312-323.
- Winters, J., Clift, R. J., i Dutton, D. G. (2004). An exploratory study of emotional intelligence and domestic abuse. *Journal of Family Violence*, 19(5), 255-267.
- Zeidner, M., Matthews, G., i Roberts, R. D. (2004). Emotional intelligence in the workplace: A critical review. *Applied Psychology*, 53(3), 371-399.
- Zeidner, M., Roberts, R. D., i Matthews, G. (2002). Can emotional intelligence be schooled? A critical review. *Educational psychologist*, 37(4), 215-231.